
*Анатолій
Єрмоленко*

ВІДДІЛ СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ: історія, здобутки, перспективи

Відділ соціальної філософії Інституту філософії було організовано 2 січня 1992 року (наказом № 1 від 02.01.1992 р.) замість відділу філософських проблем суспільно-історичних процесів. Цей відділ має три сектори: філософських проблем громадянського суспільства, філософії історії, а також філософії та соціології етносу і нації. Завідувачем відділу і сектора філософських проблем громадянського суспільства було призначено д-ра філос. наук, професора Миколу Миколайовича Мокляка, завідувачами інших секторів відповідно стали: д-р філос. наук, професор Іван Васильович Бойченко, канд. філос. наук, старший науковий співробітник Борис Васильович Попов. Своєю чергою відділ філософських проблем суспільно-історичних процесів був спадкоємцем відділу історичного матеріалізму, одного із базових відділів з моменту створення Інституту Постановою Ради Міністрів УРСР 6 листопада 1946 року. Впродовж тривалого часу цим відділом керував д-р філос. наук, член-кореспондент НАН УРСР Володимир Ілліч Куценко. 2002 року завідувачем відділу соціальної філософії обрано д-ра філос. наук Анатолія Миколайовича Єрмоленка.

Співробітники відділу досліджують актуальні проблеми соціальної філософії відповідно до провідних тенденцій сучасної світової соціальної науки, зокрема ціннісно-нормативні чинники обґрунтування соціальних теорій та регулювання суспільних відносин. Крім дослідження методологічних засновків та парадигмальних змін у соціальних теоріях,

© А. ЄРМОЛЕНКО,
2016

науковці відділу працюють і над проблематикою практичної філософії, соціальної етики, перекладають і готують до друку праці зарубіжних представників сучасної соціальної та практичної філософій. Співробітники відділу розробляли такі теми: «Громадянське суспільство і правова держава в Україні: проблеми та перспективи становлення» (керівник М. Мокляк); «Етнонаціональні сенси перехідної доби» (керівник Б. Попов).

Упродовж останнього десятиріччя співробітники відділу виконували такі планові теми: «Ціннісні та інституційні форми соціальної інтеграції» (керівник А. Єрмоленко) та «Ціннісно-нормативне обґрунтування соціальних теорій» (керівник А. Єрмоленко), актуальність яких пов'язана зі зміною парадигм у сучасному світі у зв'язку з переходом до нових суспільно-економічних та політичних формоутворень. Дослідження спрямовані на ціннісно-нормативне обґрунтування соціальної теорії за умов модернізації та глобалізації українського суспільства. Результатами дослідження є визначення методологічно-теоретичного інструментарію вивчення сучасного українського суспільства, подальші можливості становлення його демократичних інституцій.

Наступна тема «Соціальна відповідальність як ціннісно-нормативна вимога інституціалізації сучасного суспільства» (керівник А. Єрмоленко) спрямовано на дослідження однієї з ключових проблем сучасної соціальної філософії, етики, політичної та економічної теорій. Це поняття досліджується у вузькому аспекті, яким позначається насамперед відповідальність бізнесу, компаній і господарства загалом перед суспільством, що забезпечує подолання орієнтації економіки тільки на економічні категорії. Тут ідеться насамперед про корпоративну соціальну відповідальність компаній, бізнесу, господарства загалом. Соціальна відповідальність тематизується і в широкому аспекті, який передбачає дослідження відповідальності соціальних акторів у системах сучасного суспільства, таких як політика, економіка, наука, техніка тощо, перед суспільством відповідно до його цінностей, моральних та правових норм. Тому соціальна відповідальність у цьому розумінні — складна узагальнювальна морально-правова, філософсько-практична та етико-психологічна категорія, яку досліджують і застосовують багато наук. Вона постає як моральна, політична, юридична, суспільна, громадянська, професійна та інші різновиди відповідальності, які сукупно утворюють загальне поняття «соціальна відповідальність».

Теми «Соціально-філософські проблеми консолідації українського суспільства за умов модернізації» (керівник А. Єрмоленко) та «Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей» (керівник А. Єрмоленко) спрямовано на дослідження модернізаційних та консолідаційних процесів українського суспільства, а також інтеграції до європейського інституційного простору. Показано, що це суперечливий процес, який потребує зміни ціннісних орієнтацій, що забезпечували б соціальну інтеграцію та консолідацію суспільства та легітимацію відповідних інституційних перетворень. Наголошено, що базовими

цінностями сучасного демократичного суспільства є так звані головні цінності, а саме: «свобода», «справедливість» і «солідарність». Об'єднувальним чинником цих цінностей є цінність «відповідальності».

Співробітники відділу соціальної філософії здійснюють наукове керівництво і консультування кандидатських та докторських дисертацій зі спеціальності 09.00.03 — соціальна філософія та філософія історії, викладають у вишах м. Києва, активно співпрацюють із видавництвами та науковими часописами («Філософська думка», «Практична філософія», «Мультиверсум», «Sententiae», «Український гуманітарний огляд», «Наука і суспільство», «Totallogy», «Journal of Ukrainian studies» (Канада) тощо), зарубіжними науковими установами (Вільний Університет Берліна; Центр Ганса Йонаса (ФРН); Міжнародний Філософський центр Карла-Отто Апеля (Козенса, Італія); Європейський Гуманітарний Університет (Вільнюс), Рада з досліджень цінностей та філософії (Вашингтон); Школа аналізу та вирішення конфліктів при Університеті Джорджа Мейсона (Арлінгтон, США) тощо), беруть участь у всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Відділ соціальної філософії регулярно проводить теоретичні семінари, присвячені проблемам соціальної філософії та соціальної теорії.

Головні публікації відділу:

- Ціннісно-нормативне обґрунтування соціальних теорій. — К.: Наукова думка, 2013 (відп. ред. А.Єрмоленко).
- Соціальна відповідальність як основна цінність інституціалізації сучасного суспільства. — К.: Наукова думка, 2016 (відп. ред. А. Єрмоленко).
- Єрмоленко А. Соціальна етика та екологія. Гідність людини — шанування природи: Монографія. — К.: Лібра, 2010. — 416 с.
- Lazorenko O. Women's SMEs in Different National Contexts // Innovative SMEs by Gender and Age Around the Mare Balticum. — Hansea Parliament & the Baltic Sea Academy, Hamburg, 2014.
- Шамрай В.В. Модерне суспільство: від ліберальної і тоталітарної утопій до мережної соціальності. — Київ: НАН України, 2015. — 320 с.
- Кірюхін Д. Вступ до філософії релігії Гегеля. Філософія як спекулятивна теологія. — К.: Вид-во ПАРАПАН, 2009.
- Ведров О. Науки про суспільство та соціальний прогрес: Етичні та епістемологічні засади соціальних наук з погляду філософії комунікації. — К., 2014.
- Гергун А. Глобальна справедливість. Контрверза універсалізму і партикуляризму / Відп. ред. А.Єрмоленко. — К.: Наукова думка, 2016.
- Бьолер Д. Відповідальність за майбутнє з глобальної перспективи / Перекл. з нім., післямова і примітки А. Єрмоленка. — К.: Стилос, 2014. — 157 с.
- Рьод В. Шлях філософії: з XVII по XIX століття / Пер. з нім. О. Ведрова, В.Терлецького. — К.: Дух і Літера, 2009. — 388 с.
- Мангайм К. Ідеологія та утопія / Ведров О. Наукове редагування перекладу з нім. мови та передмова. — К.: Дух і Літера, 2008.

Єрмоленко, Анатолій — доктор філософських наук, професор, заступник директора з наукової роботи, завідувач відділу соціальної філософії Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, член Міжнародного наукового комітету «Centro Filosofico Internazionale Karl-Otto Apel» (I-Acquappesa—Cosenza, Italia).
